

Program konference

Československé město včera a dnes: Každodennost – reprezentace – výzkum

Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, Brno, 13.–14. listopad 2009

Pátek 13. 11. 2009

od 8:30 registrace v místnosti 527

Místnost 52:

9:00 přivítání a zahájení konference

9:15 – 10:15 úvodní zasedání. Předsedající Ondřej Muliček

L. Sýkora: *Nové sociálně prostorové formace*

J. Pospíšilová: *„Já su zvyklá tady...“ Lidé a dům na adrese Cejl 75 / 77*

10:15 – 10:45 káva

10:45 – 12:15 BLOK 1

Místnost 52: Předsedající Pavel Pospěch

A. Binar: *Administrativní urbanizace aneb „vytvoření“ města. Kravaře po roce 1960*

V. Michalička: *Transformace vesnice v město – radikální proměny venkovského prostředí na příkladu Kopřivnice*

P. Gába: *Sociální důsledky masivního industrializačního procesu ve 2. polovině 20. století na Ostravsku. (Přechodně bydlící obyvatelé a jejich podíl na budování „ocelového srdce republiky“.)*

12:15 – 13:15 čas na oběd

13:15 – 14:45 BLOK 2

Místnost 52: Předsedající Barbora Vacková

J. Beseda: *Asanace náměstí ve Žďáru nad Sázavou jako příklad přechodového rituálu socialistické urbanizace*

M. Paríková: *Spoločenstvo mesta a návštevníci: Reflexia revitalizácie kultúrnych, historických tradícií alebo kultúrnej zmeny vo svetle turizmu*

M. Růžička: *Organizace chudoby a etnicity v socialistickém a post-socialistickém městě*

14:45 – 15:45 káva a představení posterů I.

15:45 – 17:15 BLOK 3

Místnost 52: Předsedající Kateřina Sidiropulu Janků

L. Pospíšilová, M. Ouředníček: *Každodenní život. Životní styl a rytmus lokalit: nové pohledy na urbánní prostředí*

O. Muliček, D. Seidenglanz, R. Osman: *Časoprostorové rytmy města*

J. Temelová, J. Novák: *Každodenní život a styl mobility mladých městských profesionálů v Praze*

Místnost 42: Předsedající Slavomíra Ferenčuhová

J. Nosková: *Meziválečné Brno ve vzpomínkách jeho bývalých německých obyvatel*

B. Soukupová: *Václavské náměstí - proměny pražského korza v moderní době*

Místnost 42: Předsedající Eva Šlesingerová

P. Košíková: *Význam vošahlíka a jeho vliv na pohyb v bezprostředním okolí*

P. Skopal: *Spolužáci jdou do kina: význam filmu a kina v životě brněnských dětí po 2. světové válce*

E. Laiferová: *Netradičné pohybové aktivity v urbánnom prostredí: mestské prostredie ako športovisko.*

Místnost 42: Předsedající Magdalena Hledíková

K. Pauknerová: *O Keltech, nudistech a jednom lesoparku*

P. Gibas: *Mezi ploty: vztah k místu na jednom ze zelených okrajů Prahy*

J. Siostrzonek: *Proměna přírody a krajiny města z pohledu vizuální sociologie*

19:00 možnost neformálního setkání v restauraci a kavárně Avia

Sobota 14. 11. 2009

9:00 – 10:30 BLOK 4

Místnost 52: Předsedající Jana Pospíšilová

P. Matoušek: *Od rohu ulice ke konkurenčním diskursům – problematika prostoru v etnografických studiích na příkladu pouliční prostituce*

Z. Škovierová: *Odras spoločenských zmien v záujmových združeniach a ich fungovaní v mestskej spoločnosti 20. storočia (na príklade šachového klubu v miestnej časti Bratislavy)*

P. Pospěch: *Normy a normalita ve veřejném prostoru a v nákupním centru*

Místnost 42: Předsedající Annett Steinführer

S. Holubec: *Pražské centrum a periferie v letech 1918 – 1938*

O. Ševeček: *Každodennost továrního města: baťovský Zlín perspektivou „Alltagsgeschichte“*

L. Galčanová, B. Vacková: *Současnost zlínského baťovského bydlení*

10:30 – 11:00 káva a představení posterů II.

11:00 – 12:30 BLOK 5

Místnost 52: Předsedající Lucie Galčanová

M. Závodná: *Městská doprava a „Ostrava“ - prostorové a správně-ekonomické interakce v meziválečném období (1918-1938)*

P. Puldová, M. Ouředníček: *Změny v demografickém složení obyvatel pražských suburbií a důsledky pro sociální infrastrukturu*

A. Steinführer: *Domácnosti, bydlení a městské proměny. Aneb: proč SLDB nestačí*

Místnost 42: Předsedající Barbora Vacková

J. Kovář: *Gender v obrazu a textu města*

J. Vitvarová: *„Nebála jsem se, mě to nenapadlo“: vnímání (ne)bezpečí ve městě včera a dnes*

S. Ferenčuhová, M. Jayne: *Fashion in a postsocialist housing estate*

12:30 – 14:00 čas na oběd

14:00 – 15:00 BLOK 6

Místnost 52: Předsedající Martin Ouředníček

O. Špaček: *Podoby a proměny sousedství v post-socialistické Praze*

K. Šustrová: *Vývoj vnitroměstské migrace v Praze*

Místnost 42: Předsedající Slavomíra Ferenčuhová

T. Brabec: *Gated communities v Praze*

I. Andráško, P. Šuška: *Kvalita životných podmienok v nových bratislavských obytných súboroch – realitný imidž verus reálny stav*

Mgr. Ivan Andráško, Ph.D., Geografický ústav SAV

Mgr. Pavel Šuška, Geografický ústav SAV

Kvalita životných podmienok v nových bratislavských obytných súboroch – realitný imidž verzus reálny stav

Cieľom navrhovaného príspevku je zhodnotenie a vzájomné porovnanie dvoch pohľadov na kvalitu životných podmienok v rámci nových obytných súborov na území mesta Bratislava. Pre prvý z týchto pohľadov v príspevku zavádzame, definujeme a obsahovo interpretujeme termín „realitný imidž“. Súčasťou realitného imidžu je špecifická charakteristika lokalít, resp. konkrétnych projektov novej bytovej výstavby. Druhý pohľad vychádza najmä z objektívnych údajov a situáciu týkajúcu sa životných podmienok v daných lokalitách situuje do širšieho priestorového a spoločenského kontextu.

Mgr. et Mgr. Jan Beseda, Katedra obecné antropologie FHS UK

Asanace náměstí ve Žďáru nad Sázavou jako příklad přechodového rituálu socialistické urbanizace

Žďár nad Sázavou byl vzorovým příkladem socialistické urbanizace. Původně dvě agrární městečka byla přeměna v nové socialistické průmyslové město kolem ŽDASu. Nové město bylo utvářeno nejen novou socialistickou architekturou, ale i nově přichozím obyvatelstvem. Investice směřovaly do nové výstavby, ta stará byla zanedbávána. Urbanizace města vyvrcholila v 70. letech 20. století asanací náměstí. Zbourání barokních domů, které místní MNV vedený předsedou Antonínem Bubákem nechal záměrně zpustnout, a jejich nahrazení novou výstavbou v moderním socialistickém duchu během akce Z bylo symbolickým završením přechodu původně agrárního městečka v moderní socialistické industriální město. Po analýze rozhovorů s pamětníky lze říci, že symbolický efekt asanace byl dvojitý. Za prvé posílil identifikaci alochtonního obyvatelstva s městem, pro které bylo náměstí v původní podobě symbolem vesnice. Za druhé autochtonním obyvatelstvem byla asanace vnímána jako fyzická destrukce historického místa. Asanace náměstí nebyla tedy pouhým fyzickým aktem, ale i cíleným symbolickým jednáním, o čemž svědčí také přejmenování náměstí.

Mgr. Aleš Binar, Ústav historických věd FPF SLU

Administrativní urbanizace aneb „vytvoření“ města. Kravaře po roce 1960

V interpretační rovině se příspěvek zabývá sociálním vývojem města a změnami jeho infrastruktury a ekonomiky na pozadí administrativních změn. Město Kravaře vzniklo v roce 1960 sloučením tří samostatných a velmi rozdílných obcí, kterým byl přidělen status města („MěstNV“). Původně se však jednalo o obce vesnického (příp. před- nebo příměstského) charakteru v blízkosti ostravské aglomerace. Cílem příspěvku je porovnat disproporce mezi proklamovaným městským statutem Kravař a reálnou skutečností. Jeho součástí je analýza sociálních, profesních a ekonomických proměn, kterým město (počítaje v to „před-městskou“ minulost) prošlo, včetně faktu, jak se měnil život v jednotlivých inkorporovaných obcích. Příspěvek zahrnuje v základním ohnisku zájmu období v rozpětí takřka padesáti let s četnými přesahy do minulosti. Zahrnuje tudíž několik dílčích časových údobí, které se od sebe výrazně vymezují. Lze tak na základě zobecnění porovnat, jak a do jaké míry nové město postupně ztrácelo svůj vesnický charakter. Důraz je položen též na komparaci s nejbližšími městy a jejich sociální, profesní a ekonomickou strukturou. Součástí studie je i geneze myšlenky městského statutu Kravař a jeho dobové opodstatňování.

Mgr. Tomáš Brabec, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PŘF UK

Gated communities v Praze

Příspěvek se věnuje problematice gated communities, jenž představují extrémní formu residenční separace a stávají se také novým a specifickým fenoménem v současných (globalizujících se) městech. Počet objektů gated communities na celém světě rapidně roste a nyní se zdá, že tento fenomén dorazil také do Česka. Především v Praze a jejím nejbližším okolí můžeme nalézt několik residenčních objektů nesoucí rysy gated communities. V Česku ovšem odborná či laická debata ohledně tohoto fenoménu není příliš rozvinutá. Hlavním cílem tohoto krátkého příspěvku je proto této k debatě přispět, více ji rozvinout a být úvodní empirickou studií pro české prostředí. Příspěvek bude věnován hodnocení problematiky gated

¹ Některé z abstraktů jsou kráceny.

communities v Praze, kde se těchto objektů nalézá zdaleka nejvíce. Hlavní zaměření bude především na typologii, vývoj výstavby a prostorové rozšíření, částečně také na příčny vznik a důsledky.

Mgr. Slavomíra Ferencuhová, Katedra sociologie FSS MU

Mark Jayne, Ph.D., Geography, School of Environment and Development, University of Manchester

Fashion in a postsocialist housing estate

Our paper interconnects research on public spaces in postsocialist cities with studies of everyday uses of fashion (clothing) as basis for (self)identification. Referring to the interviews with inhabitants of Bratislava (SK) and participant observation in the public spaces of the Petržalka housing estate, we propose to look at fashion and the practices of „under-dressing“ in the public spaces in the housing estate as the means to appropriate the space by the local inhabitants. On the other hand, the clothing habits perceived as specific by the inhabitants of the housing estate themselves and by the inhabitants of the other city quarters, seems to propose a ground for introducing social distance between Petržalka and the neighboring „central city district“. Our interpretations of the case rely on theories of everyday consumption, of appropriation of urban public spaces and theories of postsocialism.

Mgr. Lucie Galčanová, Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti FSS MU

Barbora Vacková, Ph.D., Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti FSS MU

Současnost zlínského baťovského bydlení

Příspěvek představí některá zjištění sociologického výzkumu probíhajícího ve zlínských čtvrtedmcích a půldomcích. Výzkum, na kterém se podílí dvě socioložky a architektka, je veden zájmem o proměny fenoménu bydlení v těchto dnes sedmdesát let starých domech. Jejich současní majitelé se snaží vyrovnat s překážkami, které klade každodenní užívání minimálního standardizovaného prostoru vytvořeného na základě požadavků na bydlení v první polovině 20. století. Zajímají nás nejen formy úprav domů a zahrad, které mají majitelům pomoci naplnit jejich představu o kvalitním bydlení. Velkou výpovědní hodnotu mají také příběhy, které se k těmto představám váží, a významy, jež do svých domů jejich obyvatelé vkládají. Funkce, které domy a jejich části plnily před sedmdesáti lety a jež mají plnit dnes, se výrazně proměnily, stejně jako se proměnila společnost. Celý příspěvek je koncipován jako návštěva, při které budeme mít možnost projít domem od sklepa až po půdu.

Mgr. Petr Gába, Katedra historie FF OU

Sociální důsledky masivního industrializačního procesu ve 2. polovině 20. století na Ostravsku (Přechodně bydlicí obyvatelé a jejich podíl na budování „ocelového srdce republiky“)

Město lze připodobnit k dynamickému organismu, který je formován mnoha rozdílnými vlivy spoluvytvářejícími jeho podobu a charakter. V každodenním životním běhu se ve městě propojují přítomnost s vrstvami minulosti. Považuji za případné při uvažování o městě pracovat s jeho stránkou dynamickou i statickou. Statickou stránkou rozumím v podstatě fyzické trvání města jako hmotného pramene „in situ“. Statická fyzická realita města však samozřejmě není absolutní, dochází k nejrůznějším změnám, které často jedinec nepostihne v celé jejich šíři a vnímá jen určitou část z nich. Zejména část týkající se bezprostředního okolí v němž žije a v němž se pohybuje.

Uvažovat o městě však znamená také uvažovat o společnosti. Přitom společnost v daném městě, jeho obyvatelé (nejen trvale se zdržující, ale i přechodní), utvářejí jeho složku dynamickou. Právě značný příliv přechodných pracovníků na Ostravsko v důsledku neutuchající potřeby stále nových pracovních sil během masivní socialistické industrializace regionu vychoval dosavadní stav sociální reality Ostravy i jejího širšího okolí. Tito pracovníci pomáhali sice budovat ostravský průmysl, ale často po svém příchodu do regionu byli nuceni řešit nevyhovující bytové podmínky, dojíždění či snášet dlouhodobou odloučenost od vlastní rodiny, která se projevovala v některých případech negativně na jejich sociálních vztazích. Kategorie přechodných pracovníků proto představovala oblast zájmu městských, krajských i celostátních orgánů a byla často předmětem nejrůznějších šetření.

Mgr. Petr Gibas, Katedra obecné antropologie FHS UK

Mezi ploty: vztah k místu na jednom ze zelených okrajů Prahy

Jenerálka, malá industriální osada na okraji Prahy připojená k městu v 60. letech minulého století, prochází v současnosti pravděpodobně nejvýraznější a nejrychlejší změnou ve své historii. Nevelké údolí na rozhraní Divoké a Tiché Šárky se po roce 1989 stalo terčem zájmu developerů, kteří se snaží movitým zájemcům z Čech i ciziny zprostředkovat luxusní bydlení „v jedné z nejzelenějších částí Prahy“, v přírodě a zároveň na dohled centra města. A ačkoli stále můžeme mluvit o Jenerálce, ona samotná se zásadně

proměnila, a to nejen materiálně (a vizuálně), ale samozřejmě také sociálně. V rámci svého příspěvku chci podrobit tuto sociálně-materiální změnu Jenerálky analýze, a to za pomoci pojmu „místní balet“ dnes již téměř zapomenutého fenomenologického geografa Davida Seamona (1980). Sledovat „místní balet“ mi v rámci analýzy umožní propojit právě sociální a materiální stránku Jenerálky a položit si otázku, co za místo Jenerálka je, jaká je její „náplň“, jak se utváří a jak se mění. V pozadí celého příspěvku pak leží teoretický zájem: co je místo a jak vzniká, existují „nemísta“ – jak ve smyslu Relphově (1976), tak i Augého (1992) – a stává se Jenerálka jedním z nich?

Ing. Stanislav Holubec, Katedra sociologie FF ZČU

Pražské centrum a periferie v letech 1918 – 1938

Léta 1918 – 1938 byla obdobím jednoho z nejdynamičtějších růstů hlavního města Prahy v jeho dějinách. V tomto období vzrostl počet jeho obyvatel z 600 – 900 tisíc. Tento růst byl nicméně velmi nerovnoměrný. Historické město tak v tomto období koexistovalo s novými městskými částmi vzniklými v 19. století, početnými nouzovými koloniemi vznikajícími jako následek překotného růstu města, organicky vznikajícími novými městskými čtvrtěmi a do nich začleňovanými vesnicemi. Zároveň vzniká teprve počátkem 20. let tzv. Velká Praha s úmyslem vytvořit administrativní zázemí tohoto celku a koordinovat jeho růst.

Následkem překotného rozvoje byla Praha ve sledovaném období městem hluboce sociálně rozděleným. Na základě analýzy volebních výsledků a statistik obsahujících řadu údajů o míře sociálního rozvoje (počet dětí studujících na gymnáziích, kojenecká úmrtnost, údaje o nemocnosti aj.), ukazují, že hlavní město je možné rozdělit, použijeme-li terminologii teorií moderního světového systému (Immanuel Wallerstein et al.), do tří zón: Jádra v rozsahu historického města a luxusních čtvrtí (Vinohrady, Dejvice), semiperiferie v rozsahu již existujících dělnických čtvrtí, vznikajících městských čtvrtí a nově začleňovaných venkovských vsí a konečně periferie - území se zvýšenou koncentrací nouzových kolonií na severovýchodě a jihozápadě Velké Prahy a vesnice sice nezačleněné administrativně do jejího celku, ale obývané obyvateli majícími v Praze zaměstnání (tzv. Rusý pás okolo Prahy).

Dále ve svém příspěvku ukazují, že tyto rozdíly rostly po dvacátá léta a udržovaly se ve vysoké míře během třicátých let. Pražskému magistrátu se je i přes dílčí snahy nepodařilo zmenšit. Výstavba řady nových čtvrtí (Pankrác, Baba, Spořilov) představovala spíše ostrovy modernizace než systémové řešení existujících nerovností.

Mgr. Petra Košílková, Katedra antropologických a historických věd FF ZČU

Význam Vošahlíka a jeho vliv na pohyb v bezprostředním okolí

Dominantou plzeňského náměstí se stala katedrála sv. Bartoloměje z konce 13. století. Její gotická mříž s andělíčkem, kterého místní lidé nazývají Vošahlík či Vošahánek, přitahuje skrze své genius loci lidské bytosti bez ohledu na věk, pohlaví či sociální status. Ačkoliv dnešní Plzeňané či turisté ne vždy znají pověst, jež se k Vošahlíkovi váže, věří, že jim splní jakékoliv jejich přání. Dle mého názoru lze na andělíčka a jeho bezprostřední okolí pohlížet jako na veřejný prostor, v jehož rámci dochází k různým sociálním interakcím. Tento poznatek se stal podkladem mého terénního výzkumu s cílem zjistit, zda aktivity odehrávající se v tomto prostředí závisí na genderu, způsobu interakce s prostředím, motivaci a skutečnosti, zda jednání lidí souvisí s vírou. V rámci vlastního výzkumu jsem dosud využila kvantitativní metodologii zakládající se na strukturovaném pozorování a dotaznících. Metoda strukturovaného pozorování mi podle kódovacího schématu umožnila kvantifikovat aktéry jak na základě jejich pohlaví a přibližného věku, tak na délce času, během níž na veřejném prostranství vyjadřují svou emocionalitu. Pro zaznamenání jednotlivých aktivit, jako je například prostorová orientace či způsob dotýkání se Vošahlíka, bylo použito kamery. Tři základní okruhy přání, jež lidi vedou k doteku andělíčka, vyplynuly z předběžného dotazníkového šetření.

Mgr. Jakub Kovář, FF ZČU

Gender v obrazu a textu města

Příspěvek se zaměří na gender ve městě Plzni ze dvou různých perspektiv. Cílem bude představit několik možných pohledů na genderovou strukturu veřejných městských prostor, které mohou člověku při každodenních „úprcích“ z místa A do místa B unikat.

Jednou je perspektiva chodce, který ve své každodennosti zakouší město smyslově a zároveň vybírá trasy svých procházek městem podle *imageability* prostředí. Tato perspektiva promluví formou autoetnografie zaznamenávající cestu z periferie města do jeho centra. Cesty byly zaznamenávány fotografiemi. Na těchto obrazech pak jsou identifikovány strukturální a sémantické elementy, které odkazují 1) k samotné architektuře města, která je posuzována předně z hlediska své vertikálnosti (uzavřenosti) a horizontálnosti

(otevřenosti), kdy vertikálnost „je forma, kterou asociujeme s mužskou mocí, přesně proto, že má falické konotace a je velmi reálným důsledkem mužsky dominantního, agresivního a na moci založeného způsobu, kterým žijeme a zakoušíme reálný svět a 2) k chování samotných lidí v městském veřejném prostoru. Klíčovou úlohu zde hraje jednak samotný pohyb lidí ve městě, ale i organizace percepce tohoto pohybu, která je u mužů a žen odlišná.

Druhým pohledem je ten praktikovaný tvůrci městských urbanistických koncepcí. Kromě faktu, že město Plzeň postrádá ucelenou urbanistickou vizi, bude věnována pozornost tomu, jak je v dílčích dokumentech akcentován aspekt genderu v rámci plzeňského urbanistického diskursu, tedy textu o městě. V rámci tohoto diskursu je kladen důraz předně na centro-periferický model města, s jasnou dominancí centra. Centrum je přitom historicky považováno za doménu mužů.

PhDr. Eva Laiferová, Ph.D., Katedra sociologie FiF UK, Bratislava

Netradičné pohybové aktivity v urbánom prostredí. Mestské prostredie ako športovisko.

Premenlivosť a nestálosť postmoderného sveta, najmä anonymného prostredia miest, ovplyvňujú hľadanie individuálneho výrazu v pohybovej kultúre mladých ľudí. Mesto súčasnosti je zdrojom podnetov pre vznik netradičných športových a voľnočasových aktivít. Členenie mestského prostredia vytvára špecifické technické predpoklady pre kreatívne, hoci nie vždy legitímne, prekonávanie bariér a využívanie umelo vzniknutých plôch pre rozvoj fyzicky náročných pohybových činností. Patria k nim napríklad skateboarding, jazda po zábradlí, preskakovanie prekážok na kolieskových korčuliach a iné. Formuje sa osobitný životný štýl a osobitná subkultúra mestskej mládeže. Komunity mladých ľudí navonok demonštrujú svoju nezávislosť, slobodu voľby činnosti v priestore i čase, odlišenie sa od iných komunít, snahu o dosiahnutie výnimočných výkonov, formujú vlastnú sociálnu dramaturgiu. Ako vhodné prostredie pre uvedené činnosti sú využívané mestské parky a inštalácie v nich, čo je v príspevku prezentované na príklade bratislavského Sadu Janka Kráľa na pravom brehu Dunaja, ďalej nábrežné promenády, medziblokové priestory na sídliskách, prípadne terasovité usporiadané schody v členitých terénoch. Uvedené pohybové činnosti sú spontánne, neformálne, majú alternatívny charakter voči štandardne a tradične pestovaným druhom pohybových a športových aktivít. Niektoré z nich sa transformujú do podoby organizovaných športových podujatí, kde sa organizujú národné i medzinárodné súťaže. Z pohľadu sociológie možno uvedené činnosti považovať za typicky mestské, resp. veľkomestské športy a voľnočasové aktivity, ktoré sú spravidla nízkonákladové, nevyžadujú administratívne a organizačné aparáty, potrebné sú skôr špecifické pohybové zručnosti, telesná kondícia a odvaha riskovať zranenie či represiu. Na jednej strane sú prejavom individuality, nekonformnosti a sociálne prístupnej formy seberealizácie určitých segmentov mládeže, na druhej strane prejavom rebélie voči tradičným a sociálne akceptovaným podobám pohybovej kultúry a športu.

Mgr. Petr Matoušek, Katedra sociální práce FSE UJEP

Od rohu ulice ke konkurenčním diskursům – problematika prostoru v etnografických studiích na příkladu pouliční prostituce

Na krajích silnice vidím ženy. Některé postávají, jiné popocházejí, další mávají na projíždějící automobily. Opodál vidím muže. Někteří posedávají v zaparkovaných autech, další kouří, jiní hovoří s nějakými muži. Když u žen zastaví auto, muži pozorují zpovzdálí situaci. Občas zastaví auto označené nápisem policie. Vystoupí uniformovaní muži, diskutují s ženami, potom nastupují do auta a odjíždějí. Tento prostor je mnoho let mým výzkumným prostorem. Nestačí jej ale „jen“ zkoumat, musím jej nějakým způsobem přeložit, přepsat, převyprávět do textu své studie. V tomto příspěvku se budu věnovat otázce prostoru. V etnografických studiích, metodologických a teoretických knihách lze najít a kategorizovat tři hlavní způsoby, jak přistupovat k prostoru.

První způsob znamená přijít do prostoru, pozorovat, vytipovat klíčového informátora a zúčastněně pozorovat. Prostor je fyzický, výzkumník je uvnitř a může začít sbírat data z prostoru a přepisovat je do psaného textu. Takovéto pojetí označují někteří metodologové jako pojetí naturalistické a zlatým věkem tohoto přístupu jsou etnografické studie chicagské školy. Druhým způsobem jsou rozhovory s aktéry, kteří se v daném prostoru pohybují. Výzkumník sbírá data o prostoru. Prostor, který k výzkumníkovi promlouvá, je již reinterpetován respondenty, je již převyprávěn, přeložen a přeformulován do mluveného slova. Třetí způsob je všeobecně a nejednoznačně nazýván jako postmoderní přístup. Toto označení znamená mnohé – diskursivní pojetí, multi-fuzzi etnografie... Výzkumník shromažďuje významy prostoru od jednotlivých aktérů nebo skupin aktérů, případně z dokumentů. Prostor ve výpovědích má hlavně složku významovou, výzkumník je instruován, jak prostoru má rozumět, jak jej má vidět a vnímat.

V příspěvku není mým cílem vyzdvihovat jednotlivé přednosti a nedostatky těchto i jiných přístupů, i když i to budu samozřejmě dělat. Hlavním tématem příspěvku je propojení těchto metodologických přístupů s konkrétním prostorem pouliční prostituce. Představím prostor v těchto metodologických variacích a ukážu na příkladech, co se s tímto prostorem děje v textu etnografické studie.

Mgr. Václav Michalička, Ústav evropské etnologie FF MU

Transformace vesnice v město – radikální proměny venkovského prostředí na příkladu Kopřivnice

Příspěvek by měl být zaměřený na proměnu agrárního venkovského prostředí v průmyslové město v průběhu 20. století. Vlivem nezemědělské (rukodělná výroba rychle přetvořená v sériovou tovární produkci) výroby došlo k zásadní na transformaci životního prostředí Kopřivnice. Rychle dominovala dělnická složka nad rolnickou a způsob života obyvatel získal městskou podobu. Prostorový rozsah osídlení však vlivem limitujících terénních podmínek nebyl výrazným způsobem překročen a tak nová městská, především panelová, zástavba postupně prorůstala tou původní. Spolu s s novou a naprosto odlišnou zástavbou převládá rovněž zcela nový způsob života nezávislý na zemědělské půdě. Příspěvek se bude věnovat otázkám, co po obrovské ekonomické, stavební, administrativní, společenské a kulturní proměně zůstalo z původního vesnického prostoru.

Ondřej Mulíček, Ph.D., Centrum pro regionální rozvoj, Geografický ústav, MU

Mgr. Robert Osman, Centrum pro regionální rozvoj, Geografický ústav, MU

Daniel Seidenglanz, Ph.D., Centrum pro regionální rozvoj, Geografický ústav, MU

Časoprostorové rytmy města

Městské rytmy jsou vyjádřením rutinních, opakujících se městských aktivit v daném čase a prostoru. Cílem příspěvku je zachycení rozdílů v časoprostorových rytmech industriálního a post-industriálního města. Na příkladu města Brna a s využitím dat o městské hromadné dopravě v letech 1988 a 2009 bude poukázáno na oslabení výrazných, zejména pracovně podmíněných, rytmů průmyslového města a prognózován nástup nové časoprostorové organizace města post-industriálního. Diskutována bude rovněž existence paralelních časoprostorů pro různé typy aktérů a rutin.

Mgr. Jana Nosková, Ph.D., Etnologický ústav AV ČR

Meziválečné Brno ve vzpomínkách jeho bývalých německých obyvatel

Město Brno bylo téměř po celou první polovinu 20. století městem multietnickým, během 2. světové války a po ní se však situace zcela změnila – dvě nejpočetnější meziválečné menšiny (židé a Němci) zmizely kvůli známým historickým událostem z prostoru města.

Ve svém příspěvku bychom se chtěly věnovat obrazu meziválečného Brna v písemné produkci odsunutých/vyhnaných brněnských Němců. Jako pramen využijeme tištěné vzpomínky a především tzv. Heimatblätter, které jsou vydávány jednotlivými spolky odsunutých/vyhnaných Němců. Brněnští Němci sdružení ve spolku Bruna (se sídlem v Schwäbisch Gmünd) vydávají svůj Heimatblatt (Brünner Heimatbote: Nachrichtenblatt d. „Bruna“) již přes 60 let. V analýze příspěvků obsahujících vzpomínky na Brno bychom se chtěly zaměřit na jejich obsah a na způsob, jakým je/jsou v nich vytvářeny obraz(y) Brna. Zajímá nás, jak jsou obrazy Brna konstruovány s menším či větším časovým odstupem (tedy retrospektivně), zda se proměňují v čase, a pokud ano, čím jsou tyto změny ovlivněny – například politickým vývojem, vývojem v rámci komunity vyhnaných/odsunutých Němců, nebo osobou pisatele a jeho „zázemím“. Výzkum by byl i příspěvkem k „topografií“ meziválečného Brna, jak je zachycena v písemných vzpomínkách jeho bývalých německých obyvatel.

Zmíněné téma považujeme za zajímavé i z toho důvodu, že nám poskytne možnost nahlédnout na prostředí meziválečného Brna „z druhé strany“, z pohledu obyvatel, jejichž vzpomínky byly z paměti města Brna, resp. jeho českých obyvatel, po roce 1945 do velké míry vymazány.

RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Mgr. Lucie Pospíšilová, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Každodenní život. Životní styl a rytmus lokalit: nové pohledy na urbánní prostředí

Městské prostředí není pouze statickou strukturou, ale je vytvářeno a modifikováno životem svých obyvatel. Geografie každodennosti a geografie času v urbánním prostředí se zaměřují na sledování každodenních aktivit rezidentů i uživatelů jednotlivých městských lokalit. Lidské činnosti jsou vždy vázány na konkrétní místo a čas a vypovídají o způsobu života a životním stylu svých aktérů. Spolu s každodenním lidským pohybem se odráží ve dvacetitýřhodinovém rytmu celého města i jednotlivých lokalit. V současné době se funkční prostory města i rezidenční lokality stále více diferencují na základě

životního stylu jejich rezidentů i uživatelů. Různé životní styly rezidentů i uživatelů se promítají do každodenního života v těchto lokalitách a každá městská lokalita získává svůj specifický rytmus, který je dán časoprostorovým ukotvením denních aktivit obyvatel města.

Teoreticko-metodologický příspěvek je zaměřen na různé aspekty geografického výzkumu každodenního života v prostoru města s využitím dat o prostorové mobilitě a časových snímků. Na příkladech vybraných pražských lokalit se specifickým životním stylem jsou ukázány metody výzkumu denního rytmu v prostoru města. Rytmus lokalit je tvořen všemi událostmi, které se v průběhu sledované doby na území odehrávají v závislosti na aktivitách lidí, institucí a měnících se podmínkách lokálního prostředí během určitého časového úseku. Rytmus lokality vychází z dat o mobilitě, k jeho zachycení je využíváno metody pozorování, analýzy fotografií a kamerových záznamů. Metodické uchopení a definování životního stylu využívá údajů o životních postojích, spotřebě, trávení času a prostorové mobilitě specifických skupin populace.

Doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., Katedra etnologie a kulturnej antropológie FiF UK, Bratislava
Spoločenstvo mesta a návštevníci. Reflexia revitalizácie kultúrnych, historických tradícií alebo kultúrnej zmeny vo svetle turizmu

Zmenená spoločensko - politická situácia v tzv. postsocialistických krajinách Európy priniesla so sebou uvoľnenie slobodnejšieho pohybu obyvateľstva a v priebehu posledných dvoch desaťročí takmer rozvírila záujem nielen o cestovanie, ale aj poznávanie kultúrnych a historických tradícií bližších či vzdialenejších tradícií. Tieto zmeny reflektoval aj záujem sociálnych vied už približne od 8.rokov 20.storočia.

Cieľom príspevku je pokúsiť sa poukázať na príklade Bratislavy jednak na zintenzívnenie tohto fenoménu /turizmu/ v kontexte so zmenami ponúkajúcimi uplatnenie kreativity a v súlade so zakomponovaním a/prezentácie kultúry a tradícií mesta

b/ako aj aktivít ponúkajúcich nové aktivity spojené napr. hrami, inscenovanými programami, autenticite a rituálmi nového mesta /aj vzhľadom na zmenenú štruktúru obyvateľov/ v posledných desaťročiach c/napokon pod inšpiráciou koncepcie sociológa turizmu E.Cohena , ktorý vníma fenomén turizmu "...ako komercializovanú pohostinnosť", priniesť k tomuto náhľadu niektoré pozorovania.

Mgr. Karolína Pauknerová, Katedra obecné antropologie FHS UK
O Keltech, nudistech a jednom lesoparku

Príspevek pojednáva o „přírodě“ ve městě a klade si za cíl zodpovědět, jak se v různých obdobích proměňovala a ustavovala náplň pojmu „příroda“ v rámci konkrétního prostoru – Hostivařské přehrady a okolního lesoparku v Praze.

Výstavba přehrady byla dokončena roku 1962, ale jako rekreační prostor Pražanů a místo vycházek do přírody bylo údolí potoka Botiče využíváno již předtím (koupaliště, výletní restaurace). V akci Z vznikly na jižní straně nádrže pláže a lesopark s pěšinami, zákoutími a lavičkami. Pražané zde odpracovali statisíce brigádnických hodin a v roce 1965 byla celá oblast otevřena jako rekreační středisko. Bylo pamatováno i na pionýry Prahy 10, kteří zde 1. června 1973 dostali svůj příměstský stálý pionýrský tábor se třemi pevnými objekty a v létě se stany (Korejsová 1974: 14-15). Na severní straně nádrže je také lesopark, jehož součástí je i archeologické naleziště z doby halštatské.

V příspěvku budou tematizovány zejména následující okruhy otázek: co se za tzv. přírodu považovalo/považuje, jaké aktivity obnášelo „jít do přírody“, kdo „přírodu“ utvářel a za jakým účelem a kdo ji využíval. S využitím Foucaultova konceptu heterochronie (Foucault 1998) budou analyzovány různé časové vrstvy tohoto prostoru.

Mgr. Pavel Pospěch, Katedra sociologie FSS MU

Normy a normalita ve veřejném prostoru a v nákupním centru

Normalita, sociální kontrola, vzájemná očekávání, charakter vztahů mezi návštěvníky, to všechno jsou součástí „prostorových významů“ jednotlivých částí města. V tradičním veřejném prostoru náměstí, ulic a parků považujeme za normální pluralitu významů, anonymitu, nepředvídatelnost a až úzkostlivou neosobnost, která rutinní jednání ve městě provází. V „nových“ veřejných prostorech nákupních center se tyto významy proměňují směrem k posílení mechanismů kontroly a částečnému odstranění anonymity, cizosti a nepředvídatelnosti města. Na druhé straně jsou tato omezení doprovázena změnou v očekáváních ze strany návštěvníků, kteří svým každodenním jednáním prostorový význam nákupního centra spoluutvářejí. Výsledkem je městský prostor, který přerostl svou obchodní funkcí a zároveň neaspíruje na status veřejného, čímž nabízí originální formu městského spoluzití.

PhDr. Jana Pospíšilová, Ph.D., Etnologický ústav AV ČR
„Já su zvyklá tady...“ Lidé a dům na adrese Cejl 75 – 77

V svém referátu bych chtěla představit dílčí část výsledků terénního výzkumu vnitřního města Brna, který se uskutečnil v rámci mezinárodního projektu conDENSE („Sociální a prostorové konsekvence demografických změn ve východoevropských velkoměstech“).

Pavlačové domy se společným dvorem byly pro výzkum - při použití kvalitativních metod - vytipovány jako protiklad k domu s byty v soukromém vlastnictví. Majitelem domu na Cejlu je městská část Brno-sever. Cejl se nachází ve východní části vnitřního města Brna, kde byly od začátku 18. století zakládány továrny na sukno a postupně zde byly vystavěny dvou a vícepodlažní pavlačové činžovní domy, ve kterých byli v jednopokojových bytech s kuchyní ubytováni textilní dělníci přicházející do Brna většinou z venkova. Vnější charakter dělnického továrního předměstí si oblast Cejlu do jisté míry uchovala dodnes a lokalita je považována za oblast sociálního vyloučení s vysokou koncentrací romských obyvatel v nevyhovujícím starém bytovém fondu. Obyvatelé zkoumaných pavlačových domů, ve kterých bydlí až na výjimky Romové pocházející ze Slovenska, žijí v bytech bez koupelny a teplé vody v podmínkách podobných těm, které jsou doloženy z přelomu 19. a 20. století. Jejich životní příběhy a vztah k domu, bytu či k lokalitě byly primárním předmětem etnologického výzkumu zaměřeného na proměny obyvatel a bydlení v nájemním domě ve 20. století.

Mgr. Petra Puldová, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Změny v demografickém složení obyvatel pražských suburbií a důsledky pro sociální infrastrukturu

V posledních deseti letech prochází česká společnost významnými změnami v demografickém chování populace. Oproti úbytku obyvatel přirozenou měnou v 90. letech, nabývají v současné době ukazatele porodnosti a plodnosti rostoucích hodnot. Je to způsobeno zejména tím, že do reprodukčního období přichází silné populační ročníky ze 70. let, které zakládají rodiny. V suburbánních oblastech velkých měst, které nabízejí vhodné podmínky pro bydlení rodin s dětmi, je tento proces ještě zesílen specifickou imigrací mladých věkových skupin.

Zázemí Prahy patřilo v minulosti k nepodporovaným a zanedbávaným oblastem ČR a následkem toho zde na konci 80. let bydlelo pouze starší obyvatelstvo s nižším socioekonomickým statusem. Současné omlazení věkové tak znamená jednoznačně pozitivní změnu a vede k oživení společenského života v obci. Na druhé straně však přináší místním zastupitelstvům řadu problémů. Většina dynamicky rozvíjejících se lokalit se potýká s nedostatečnou kapacitou sociální infrastruktury, zejména pak mateřských a základních škol. Příspěvek se zabývá celkovým zhodnocením proměny demografických procesů obcí v zázemí Prahy. Stěžejní pozornost je však věnována případovým lokalitám, v nichž jsou sledovány konkrétní dopady a možnosti řešení problémů v oblasti sociální infrastruktury.

PhDr. Michal Růžička, Katedra sociologie FF ZČU

Organizace chudoby a etnicity v socialistickém a post-socialistickém městě

V příspěvku se budu zabývat tím, jak dva socio-ekonomické systémy – *socialistický* a *post-socialistický* – ovlivnily a ovlivňují podobu městského a sociálního prostoru v (bývalém) Československu. Budu sledovat, jakým způsobem (1) byl za socialismu, a (2) je za post-socialismu organizován městský prostor, a jakými způsoby byly a jsou v tomto prostoru distribuovány sociální skupiny. Konkrétně mě budou zajímat vzorce a mechanismy, jakými byly za socialismu prostorově organizovány a distribuovány chudé romské komunity, které v poválečném období přicházely ze slovenského venkova do českých měst. Tyto vzorce a mechanismy pak budu komparovat se vzorci a mechanismy, jakými jsou chudé romské komunity prostorově distribuovány a organizovány v post-socialismu. Tak dojdou ke zjištění, že socialistický a post-socialistický socio-ekonomický systém organizuje chudobu a etnicitu dle odlišných vzorců a mechanismů, jež odrážejí a kopírují strukturu a organizaci těchto socio-ekonomických systémů. Přes odlišnosti v socialistickém a post-socialistickém způsobu organizace chudoby a etnicity je však možné vysledovat fundamentální principy, které socialismus i post-socialismus v procesu organizace chudoby a etnicity sdílí. Těmito „univerzálními“ principy je organizace, kontrola a koncentrace chudoby a etnicity do takových prostor a míst, které mají v rámci příslušných socio-ekonomických režimů marginální ekonomický a sociální status. Tak dojdou k závěru, že analýzou principů socio-ekonomické organizace společnosti lze predikovat, jakým způsobem bude v takové společnosti prostorově organizována a disciplinována chudoba a kulturní odlišnost.

Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D., Institut tvůrčí fotografie SLU v Opavě

Proměna přírody a krajiny města z pohledu vizuální sociologie

Řada českých měst prošla od počátku 90. let vlivem politických, sociálních, ekonomických změn radikální proměnou. Nebyl to pomalý a postupný proces, ale během jednoho desetiletí se výrazně změnila mentální mapa měst, což má velký vliv na sociální a psychologické projevy jeho obyvatel.

Ve svém příspěvku představím některé specifické i univerzální aspekty změn městské krajiny a přírody. Projekcí dokumentárních fotografií a jejich verbální interpretací budu dokladovat tyto změny za pomoci metod vizuální sociologie na konkrétním případě statutárního města Opavy v Moravskoslezském kraji.

Jednotlivé podkapitoly budou zaměřeny na městské prostředí a jeho proměny, na místa, kde probíhá pracovní proces, volný i vázaný čas obyvatel Opavy. To vše s přihlédnutím k širokému spektru sociálních, věkových skupin, k subkulturním projevům (skupiny mladé generace, bezdomovci, noví podnikatelé, střední vrstva, sociálně vyloučení atd.).

V rámci prezentovaných změn širšího a užšího okolí se v příspěvku zaměřím na faktory, které utvářejí a mění ráz města: na nové typy bydlení (podnikatelské baroko, alternativní bydlení), nové formy podnikání (průmyslové zóny a jejich specifika v příměstské krajině), na volnočasové instituce a prostředí (neformální alternativní prostory skaterů, bikerů, bruslařů, sprejerů, nočních klubů, zábavy konzumu atd). na integraci zdravotně a sociálně handicapovaných do společenského života.

Mgr. Pavel Skopal, Ph.D., Ústav filmu a audiovizuální kultury FF MU

Spolužáci jdou do kina: význam filmu a kina v životě brněnských dětí po 2. světové válce

Předkládaný výzkum role, kterou hrála aktivita návštěvy kina, a významů, připisovaných konkrétním filmům a filmovým žánrům, se snaží propojit přístup recepčních studií založený na studiu dobového diskurzu a archivních materiálů s empirickým výzkumem realizovaným formou orální historie. Cílem je analyzovat vztah klíčových institucí, které vytvářely významný rámec dětské recepce filmu, tj. školy, rodiny a církve, k filmové kultuře, a z tohoto východiska interpretovat jednak dostupná kvantitativní data o chování a postojích dětí ve vztahu k filmu a kinu, jednak výpovědi pamětníků, se kterými byly provedeny semistrukturované rozhovory.

Důležitý pramen pro prezentovanou studii představoval rozsáhlý sociologický výzkum, který zahájil v Brně v letech 1946-47 Výzkumný ústav pedagogický, resp. seminář profesora I. A. Bláhy. Součástí rozsáhlého projektu byl „výzkum dítěte ... jak děti bydlí, jak se šatí a žijí. Dále půjde o zkoumání vlivu rodinného ovzduší na dítě ... i otázky, týkající se zábav dětí.“ Dotazníky, které po nedokončeném projektu zůstaly, obsahují množství cenných etnografických dat, včetně informací o návštěvě kina. Vedle zpracování vzorku dotazníků z vybraných školních tříd jsem provedl rozhovory se 17 spolužáky ze dvou tříd, které se Bláhova výzkumu v letech 1946/47 účastnily.

Archivní prameny, dobový tisk a dotazníky Bláhova výzkumu umožnily rekonstruovat mechanismy, kterými především škola (organizované školní projekce), ale také církev (hodnocení a doporučování filmů v distribuci) a rodina (vzdělání, kulturní a ekonomický kapitál) ovlivňovaly divácké preference dětí. Interpretace rozhovorů s pamětníky se pak zaměřuje především na jeden zásadní faktor, který významně ovlivňoval roli kina v každodennosti dětí, a to situovanost v socio-kulturní geografii města: individuální zkušenost dětí s filmovou kulturou byla zásadně formována prostorovou dostupností nejbližších kin, jejich charakterem a programovou nabídkou.

Doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc., FHS UK

Václavské náměstí - proměny pražského korza v moderní době

Devadesátá léta 19. a první desetiletí 20. století znamenaly pro Prahu éru rozsáhlé modernizace. V tomto období se mění i vzhled a význam Václavského náměstí, které se stává moderním bulvárem. Referát sleduje vývoj obsahu tohoto pojmu před první světovou válkou, v meziválečném období a po roce 1945. Paralelně analyzuje vztah Pražanů k místu, které jim dávalo pocit, že žijí ve světovém velkoměstě. Identita Václavského náměstí však vznikala také jeho ohraničováním od ulice Na příkopě - korzu pražských Němců - a Staroměstského náměstí jako historického srdce města. Příběh nejnámějšího pražského náměstí byl i příběhem celé české společnosti.

Dr. Annett Steinführer, M.A., Helmholtz-Zentrum für Umweltforschung, Leipzig

Domácnosti, bydlení a městské proměny. Aneb: proč SLDB nestačí

Soukromé domácnosti jsou důležitými aktéry v městském prostředí, a to zejména na trhu s byty. Jsou to ony, které opouštějí byty a hledají nové. Jsou to ony, které vnímají a hodnotí určité byty a rodinné domky či obytné prostředí a čtvrtě města jako vhodné nebo nevhodné pro své potřeby. A jsou to i ony, které se musí rozhodnout, jestli mají peníze na nějaký nový domov anebo jestli z finančních důvodů si mohou dovolit pouze adaptovat dosavadní byt.

Bohužel víme velice málo o dnešní situaci soukromých domácností v České republice. Jediná existující maloprostorová data vyplývají jednou za deset let ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), naposledy v roce 2001. SLDB rozlišuje mezi třemi typy domácností (tj. bytové, hospodařící a cenzové domácnosti). Podrobné informace však jsou k dispozici jen pro tzv. „cenzové domácnosti“. O jiných trendech, jako např. o růstu tzv. netradičních domácností, se však dozvíme málo. K těmto domácnostem se počítá mj. singles, kohabítace, svobodné matky a otcové stejně jako „studentské“ domácnosti spolubydlících.

V mezinárodní literatuře jsou tyto typy domácností považovány za hlavní aktéry v procesech vnitroměstské revitalizace, gentrifikace i reurbanizace. Poptávkou po určitých lokalitách, typech bytů a obytném prostředí si přivlastňují a mění městský prostor. Aby se objasnila a vysvětlila tato souvislost mezi strukturami a změnami soukromých domácností na jedné straně a městskými proměnami na druhé straně, je třeba aplikovat jiný metodický přístup než onen z SLDB. Je nutné rozumět percepci, interpretaci a chování samých aktérů. Ve svém referátu bych chtěla představit některé výsledky výzkumu „tajně“, skryté transformace vnitřního města v Brně v minulých letech.

Doc. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK

Nové sociálně-prostorové formace: segregace v postkomunistickém městě

Od počátku 90. let v souvislosti s politickými a ekonomickými transformacemi vznikají v našich městech

nové sociálně-prostorové formace. Jde například o tzv. „gated communities“, gentrifikované čtvrtě, nové suburbie, enklávy imigrantů nebo koncentrace sociálně zranitelných a vyloučených obyvatel. Příspěvek diskutuje základní definiční charakteristiky sociálně-prostorových formací, jejich základní typy a jejich specifika. Dále se zaměřuje na postžení základních podmínek vzniku a formování nových sociálně-prostorových formací s důrazem na globalizační procesy, charakter postkomunistických transformací a specifické místní kontexty a podmínky. Příspěvek upozorňuje na nezbytnost věnovat se novým sociálně-prostorovým formacím, jakožto příkladům nově formované krajiny postsocialistických měst.

PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D., Filosofický ústav AV ČR

Každodennost továrního města: baťovský Zlín perspektivou „Alltagsgeschichte“

Příspěvek se zaměřuje na nástin podstatných aspektů proměn každodenního života ve Zlíně v letech 1900–1938, které souvisely s přerodem tohoto původně retardovaného venkovského městečka s třemi tisíci obyvateli na čtyřicetitisícové tovární město. Pozornost je upřena zejména na vlastní nositele těchto změn – jednotlivé skupiny zaměstnanců Baťova koncernu. Tematizován je prioritně vliv nových forem práce a systému managementu firmy Baťa na každodenní život zaměstnanců a způsoby trávení volného času. Odkrývána je rovněž souvislost mezi materiální podobou „nového města“, jeho sídelní strukturou a způsobem života jeho obyvatel, a to v širokém kontextu sociálních změn indukovaných zdejšími industrializačními procesy.

PhDr. Zita Škovierová, CSc., Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK, Bratislava

Odras spoločenských zmien v záujmových združeniach a ich fungovaní v mestskej spoločnosti 20.

storočia (na príklade šachového klubu v miestnej časti Bratislavy)

Veľká sociálna diferenciácia, rôznorodosť záujmov, ale najmä početnosť mestskej populácie dávajú väčšie predpoklady pre spájanie sa a organizovanie obyvateľov do rôznych záujmových skupín. Z tohto dôvodu práve mesto poskytuje priestor pre sledovanie odrazu spoločensko – politických a ekonomických zmien, ktoré prinášajú premeny spoločnosti do ich života a do celej spolkovej činnosti. Príspevok je sústredený najmä na poslednú politickú zmenu, ktorá sa odohrala v r. 1989.

Tak ako v minulosti, k zásadným zmenám prichádzalo v spôsobe organizovania záujmovej činnosti obyvateľov: zmenila sa sieť a hierarchia v organizácii záujmových združení a klubov. Po r. 1989 sa vrátili k demokratickejšiemu princípu v práci a oslobodili sa od politického vplyvu celoštátne pôsobiaceho Národného frontu ČSSR, ktorý bol vedený komunistickou stranou a združoval všetky spoločenské organizácie.

K ďalším zmenám prišlo v spôsobe finančnej podpory záujmovej činnosti: pribudlo sponzorovanie, podpora neštátnych inštitúcií, príspevky priaznivcov dvoma percentami z daní odvedených štátu. Zmenil sa i spôsob propagácie činnosti združení a klubov, a to prostredníctvom vysielania miestnej televízie, webových stránok a mailovej komunikácie, ktoré sa využívajú na prenos informácií medzi predstaviteľmi klubov a členskou základňou i na propagáciu plánovaných akcií pre verejnosť a nábor nových členov. Klubové akcie sa prispôsobujú kultúrnemu kalendáru mesta, ktoré revitalizovalo a inovovalo oslavy niektorých tradičných sviatkov.

Vplyv celospoločenských podmienok na fungovanie záujmovej činnosti ilustruje autorka na príklade záujmovej skupiny, typickej väčšmi pre mestské prostredie, a tou je klub šachistov, fungujúci v jednej mestskej časti Bratislavy. Popisuje tiež otázky reprezentácie, účasti na turnajoch, vzájomných vzťahov a komunikácie v šachovom klube.

Mgr. Ondřej Špaček, Sociologický ústav AV ČR / Institut sociologických studií FSV UK

Podoby a proměny sousedství v post-socialistické Praze

Porevoluční společenské změny se promítly i do sociálně-prostorové struktury města. Nové procesy strukturace v post-socialistických městech ale zasáhly městský prostor nerovnoměrně. Nejvýraznější proměnou procházely vnitřní části měst či suburbánní oblasti, naopak jinde (např. na sídlištích), můžeme předpokládat trvalejší inercií situace z dob socialismu. Nestejná proměnlivost míst také různým způsobem dopadá na zdejší každodenní život. V příspěvku bych chtěl na základě dostupné evidence rozebrat, jakou proměnou prošel sousedský život v prostředí post-socialistické Prahy. Sousedství představuje jednu ze základních jednotek městského prostoru, a přestože v moderní městě mají nepochybně sousedské vazby až sekundární význam, jedná se o nezanedbatelnou složku každodenního života. Příspěvek bude založen jak na vlastních datech, tak na dostupných výzkumech sousedství, komunity a sousedských vztahů v prostředí českých velkých měst. Pokusím se v něm zohlednit ukotvení sousedství v celkové sociálně-prostorové struktuře města, stejně tak jako v každodenním jednání obyvatel. Přitom věnuji pozornost hierarchickému aspektu sousedství na různých prostorových úrovních, ale i nezanedbatelné roli vztahu k místu pro místní obyvatele. Zaměřím se především na rozdíl mezi dvěma hlavními morfologickými typy residenčních oblastí ve městě - činžovními čtvrtěmi a panelovými sídlišti.

Mgr. Klára Šustrová, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Vývoj vnitroměstská migrace v Praze

Většina prací o mobilitě se zabývá migračními proudy na úrovni mezinárodní či mezi-regionální a pouze malé procento prací se věnuje vnitroměstské migraci. A to přesto, že v mnoha městech bylo zjištěno, že vnitroměstská migrace hraje dominantní roli v počtu všech migračních proudů – například více jak polovina všech migrací v Praze (Sýkora, Čermák 1998) a přes 70 % v Torontu (Simmons 1974). Migrace v rámci měst má vliv na sociálně-prostorovou strukturu města, výrazně ovlivňuje sociální stabilitu lokalit, socioprofesionální, demografické i socio-ekonomické charakteristiky.

Cílem příspěvku je analyzovat vývoj vnitroměstské migrace na území Prahy mezi lety 1992-2006 a vysledovat procesy, které ke změnám v migračním chování vedly. Snahou je nalézt migrační proudy, jejich směry a zdroje na území hlavního města, ale také za jeho hranicemi, a popsat jejich vývoj za posledních 15 let.

Pomocí individualizovaných dat za všechny přestěhované obyvatele v daném období v detailu urbanistických obvodů je možno analyzovat vnitroměstskou migraci v Praze na dvou úrovních sledování – v detailu urbanistických obvodů a jako stěhování mezi jednotlivými typy zástavby. K tomuto účelu byla vytvořena typologie urbanistických obvodů Prahy se šesti kategoriemi zástavby podle stáří, typu a kvality bytového fondu. Na základě poznatků z jiných měst se pokusím ověřit či vyvrátit procesy a trendy – často zmiňované suburbanizační procesy, problém vyliďňování center měst, celkový úpadek lokalit sídlišť či gentrifikaci, při které dochází k přílivu bohatších obyvatel do center měst. Blížeji se proto zaměřím především na analýzu lokalit sídlišť, centra města a příměstských lokalit.

Příspěvek se pokusí analyzovat také kvalitativní složku stěhování. Pro analýzu byla vybrána migračně specifická věková skupina mezi 25-34 roky, tedy období života, kdy většina obyvatel změní místo svého bydliště. Kam se mladí nejvíce stěhují, odkud se stěhují a kde tím pádem dochází k nevyrovnané věkové struktuře jsou otázky, na které se příspěvek pokusí nalézt odpověď.

RNDr. Jana Temelová, Ph.D., Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Mgr. Jakub Novák, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK

Každodenní život a styl mobility mladých městských profesionálů v Praze

Příspěvek se zabývá vztahem mezi životním stylem mladých městských profesionálů (*yuppies*) a jejich každodenním životem a prostorovou mobilitou. Můžeme v této souvislosti hovořit o specifickém stylu mobility mladých městských profesionálů? Jakým způsobem se životní styl promítá do každodenního života a denní mobility mladých městských profesionálů? První výzkumná otázka se soustředí na podobu denního pohybu mladých profesionálů v rámci města. Druhá výzkumná otázka se následně zaměřuje na vztah mezi životním stylem a každodenní mobilitou. Zkoumána je především architektura každodenního života, tj. způsob, jak lidé organizují své denní pohyby (cesty) a aktivity uvnitř města. V teoretické rovině se příspěvek opírá o koncepty geografie času a nově formované geografie každodenního života.

Pro účely výzkumu byli mladí městští profesionálové definováni na základě věku (25-39 let), vzdělání (vysokoškolské) a profese (např. umělci, designéři, právníci, manažeři, konzultanti apod.). Z metodického hlediska výzkum kombinuje dva odlišné typy datových zdrojů a jim odpovídající analytické postupy. Pro zachycení denních cest jsou využita lokalizační data mobilních telefonů. Lokalizační data poskytují informace o rozmístění „stanic“ denních aktivit v čase a prostoru a slouží jako základ pro analýzu prostorové mobility mladých městských profesionálů. V druhé fázi výzkumu je záznam cest doplněn hloubkovými řízenými rozhovory. Cílem rozhovorů je porozumět důvodům a motivům, které se skrývají za zaznamenanými denními drahami, odhalit rutinní a nepravidelné (náhodné) pohyby a aktivity a obecně ukázat, jak specifický životní styl této skupiny obyvatel formuje jejich každodenní život a mobilitu.

Mgr. Jana Vitvarová, Katedra antropologických a historických věd FF ZČU

"Nebála jsem se, mě to nenapadlo": vnímání (ne)bezpečí ve městě včera a dnes

Vnímání bezpečí či nebezpečí představuje důležitou složku každodenního života (nejen) ve městě. Cílem příspěvku je představit vývoj percepce (ne)bezpečí v diachronní perspektivě 20. století (do současnosti) na konkrétním příkladu města Plzně prostřednictvím výpovědí jednotlivých informantek, čímž umožňuje odhalit některé změny, které reflektují obecný historicko-spoolečenský vývoj. Výzkum se v dílčích částech kromě jiného soustředil na vnímání nebezpečí obecně, způsoby „utváření“ městského prostoru na základě vnímání některých jeho částí jako méně či více bezpečných (mentální topografie nebezpečí) a na vliv (ne)bezpečí na každodenní život obyvatel města. Kvalitativní metodologie výzkumu zahrnovala polostrukturované rozhovory a zakreslování mentálních map (tzv. lynchovský typ), což umožnilo vedle zachycení verbálních sdělení získat od jednotlivých žen také určitá vlastní grafická prostorová vyjádření. Pozornost byla věnována i způsobu, jakým se u nich mentální představa nebezpečí ve městě utvářela. Rozhovory zahrnovaly otázky týkající se nebezpečí obecně, přičemž zároveň částečně vycházely z konceptu strachu ze zločinu (*fear of crime*). Výzkumná zjištění ukazují, že vnímání nebezpečí na obecné úrovni lze v diachronní perspektivě 20. století rozdělit do několika arbitrárních časových úseků: předválečné období, období 2. světové války, poválečné období (1946–1960), období 60.–80. let a porevoluční období. Jednotlivá časová údobí se v paměti respondentek pojí s různými (pokud nějakými) druhy nebezpečí a jejich různou intenzitou. Do vnímání (ne)bezpečí se promítá i skutečnost průběhu životního cyklu jednotlivých žen. Vedle individuálních rozdílů hrají významnou roli sociálně politické aspekty celospolečenského vývoje, resp. zásadní změny v jeho průběhu, a technologický pokrok, zejm. v souvislosti s nárůstem automobilové dopravy; v určité míře hrál roli i samotný rozvoj města.

Mgr. Michaela Závodná, Katedra historie FF OU

Městská doprava a „Ostrava“ – prostorové a správně-ekonomické interakce v meziválečném období (1918–1938)

Cílem příspěvku je zachytit a prezentovat městskou správu a její zapojení do městské hromadné dopravy v 20. a 30. letech 20. století na Ostravsku. Se vznikem nového státního útvaru dochází i v Ostravě k politickým změnám, které se odráží v městské hromadné dopravě a jejím prostorovém pojetí. Předmětem badatelského zájmu je vliv městských zastupitelů na městskou hromadnou dopravu ve spojení s ambicemi při vytváření tzv. Velké Ostravy, resp. důvody a výsledky zapojení městských zastupitelů do jednotlivých dopravních podniků, operujících v této oblasti a jejich porovnání s přístupem předválečným. Nedílnou součástí studie je i interakce městské dopravy a města jako celku ve vztahu k jeho prostorovému růstu a správním změnám. Prezentace těchto empiricky získaných poznatků by mohla přispět k zachycení vztahu města, dopravy a správy v meziválečném období, ke zachycení proměny koncepce městské dopravy ve vztahu město x předměstí a kolejová doprava x jiné typy dopravy.